

УДК 658:005.2:621(477)

Нечепуренко Д.С.

Запорізький національний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ МАШИНОБУДУВАННЯ В УМОВАХ ЗМІНИ ВЕКТОРІВ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В статті визначено необхідність зміни векторів діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств за рахунок реалізації концептуальних підходів до оптимізації процесів управління. Автором визначено, що переорієнтація економіки України на європейський ринок, потребує створення умов для ефективною співпраці учасників галузі машинобудування, а також ведення бізнесу загалом. Це забезпечить реалізація запропонованих концептуальних підходів, які передбачають зміну системи управління підприємствами в розрізі наступних векторів: організаційний, інноваційний та науково-технічний, фінансово-інвестиційний, державно-приватного партнерства.

Ключові слова: машинобудування, система управління, вектор розвитку, промисловість, євроінтеграція.

Нечепуренко Д.С.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К ОПТИМИЗАЦИИ СИСТЕМ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ МАШИНОСТРОЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЕНИЯ ВЕКТОРА РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье определена необходимость изменения векторов деятельности отечественных машиностроительных предприятий за счет реализации концептуальных подходов к оптимизации процессов управления. Автором определено, что переориентация экономики Украины на европейский рынок, требует создания условий для эффективного сотрудничества участников отрасли машиностроения, а также ведение бизнеса в целом. Это обеспечит реализация предложенных концептуальных подходов, которые предусматривают изменение системы управления предприятиями в разрезе следующих векторов: организационный, инновационный и научно-технический, финансово-инвестиционный, государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: машиностроение, система управления, вектор развития, промышленность, евроинтеграция.

Nechepurenko D.

CONCEPTUAL APPROACHES FOR THE OPTIMIZATION OF MANAGEMENT SYSTEMS OF ENGINEERING ENTERPRISES IN CONDITIONS OF VECTORS CHANGES OF THE UKRAINIAN ECONOMY DEVELOPMENT

The necessity of changing vectors of domestic machine-building enterprises through the implementation of conceptual approaches to optimizing management processes is defined in this article. The author determined that the reorientation of the Ukrainian economy to the European market needs to create conditions for the effective cooperation of participants of engineering and business in general. It will ensure the implementation of the proposed conceptual approaches that involve changing of system management of enterprises in the context of these vectors: organizational, innovative, scientific and technical, financial and investment, public and private partnership.

Keywords: engineering, management system, vector of development, industry and European integration.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Формування стратегічного плану розвитку економіки України в умовах інтернаціоналізації світового господарства являє собою специфічний етап зміни ринкових векторів. Для вітчизняної економіки відповідно до положень ратифікованої Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також затвердженої в січні 2015 р. Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», одним з пріоритетних напрямків є отримання статусу повноцінного члену

Європейського союзу. Це вимагає адаптації діяльності підприємств до існуючих світових стандартів, гармонізації вітчизняних стандартів виробництва та якості продукції до європейських у короткостроковій перспективі.

Особливо актуальним дане питання є для підприємств машинобудування, які останнім часом зіткнулися з порушенням торгівельно-партнерських зв'язків з підприємствами Російської Федерації у зв'язку із наявною геополітичною напруженістю. Наразі, як свідчать дані статистики машинобудівної галузь є найбільш залежною від російського ринку збуту серед інших секторів вітчизняної економіки, експортуючи майже 32 % випущеної продукції до Росії. З огляду на перспективи подальшого розвитку галузі та модернізації виробничих потужностей, впровадження сучасних систем управління та їх подальшої оптимізації в зв'язку з підписанням Україною Угоди про асоціацію з ЄС, загострюється потреба у залученні іноземних інвестицій. Запорукою отримання фінансової підтримки з боку іноземних інвесторів є розробка та впровадження обґрунтованих концепцій оптимізації систем управління підприємств машинобудування.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання розвитку та оптимізації діяльності підприємств машинобудування в сучасних умовах досліджувала значна кількість науковців. Питання оцінки ефективності діяльності підприємств в сфері інновацій, управління оборотними коштами, фінансовими ресурсами є предметом дослідження Череп А.В. [1], Єфремова Н., Золотарьова О. [2], Швецова М.Б., Тревого О.І. [3], Бугай А.В., Семенов А.Г., Шульгіна Л.М., Юхименко В.В. [4]. До формування та розробки концептуальних засад вдосконалення діяльності підприємств машинобудування долучилися Чанкіна І.В. [5], Домарадзька Г.С., Русина Н.С. [6] та інші. Результати досліджень зазначених авторів являють собою вагомий внесок в розвиток теорії і практики управління підприємствами машинобудування. Однак, додаткового дослідження потребує розробка сучасних концептуальних підходів до оптимізації систем управління підприємствами машинобудування в умовах зміни векторів розвитку економіки України, її інтеграції до ЄС.

Цілі статті. Метою даного дослідження є розробка та систематизація концептуальних підходів до оптимізації діяльності підприємств машинобудування, обґрунтування їх доцільності в умовах євроінтеграції України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Машинобудування є одним з потужних секторів вітчизняної промисловості, який за останні роки зазнав значного руйнівного впливу в процесі його адаптації до ринкових відносин та виходу на нові ринки. В результаті постраждав кадровий, виробничий, інноваційний потенціали провідних підприємств галузі. Головним стримуючим фактором, що потребує термінового оновлення та модернізації є наявне застаріле обладнання, використання якого зменшує рівень рентабельності та можливості для залучення фінансових ресурсів, а також подальшого їх ефективного використання.

Машинобудівна галузь вносить біля 3,5 % валового внутрішнього продукту України [7]. В цілому сектор машинобудування складається з шести підгалузей, значну частку продукції (майже 51 %) виробляють три з них: залізничне, авіаційне/суднобудівне та автотранспортне машинобудування. Лідерами на українському ринку є такі машинобудівні підприємства: ПАТ «Мотор Січ» (м. Запоріжжя), ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» (м. Запоріжжя), Корпорація «Богдан» (м. Київ), Corum Group (м. Київ), ДП «Антонов» (м. Київ), ПАТ «Новокраматорський машинобудівний завод» (м. Краматорськ), ПАТ «Турбоатом» (м. Харків), ПАТ «Крюківський вагонобудівний завод» (м. Кременчук), ПАТ «АвтоКрАЗ» (м. Кременчук), ПАТ «Луганськтепловоз» (м. Луганськ). Перевагами даних підприємств є: впровадження сучасних підходів до управління маркетингом, діяльність з управління ланцюгами постачання, присутність

та успішність збуту на висококонкурентних зарубіжних ринках, ефективна політика науково-технічного розвитку виробництва, привабливість підприємств для інвестицій.

Незважаючи на наявність лідерів, результати їх діяльності на вітчизняному та зовнішніх ринках мають тенденцію до погіршення. Об'єктивними причинами спаду є: зменшення інвестицій на внутрішньому ринку, скорочення продажів на ключовому для України ринку Російської Федерації, хоча його частка й досі залишається суттєвою. Обсяг експорту в країни ЄС станом на 2014 р. складає 21 % від загального обсягу експорту підприємств машинобудування, між тим частка російського ринку складає 52 %, а країн СНД – 14 %.

Таблиця 1

Динаміка експорту продукції підприємств машинобудування [8]

Країна	2012 р.	2013 р.		2014 р.	
	млрд.дол.США	млрд.дол.США	%	млрд.дол.США	%
Російська Федерація	6909.8	5491	-20.5	3337.6	-39.2
Угорщина	684.2	533.3	-22.1	602.1	12.9
Німеччина	560.4	445.3	-20.5	483.9	8.7
Польща	271.1	356.7	31.6	402.2	12.8
Казахстан	1123.6	676.9	-39.8	336.9	-50.2
Білорусь	533.2	311.1	-41.7	198.0	-36.4
Китай	86.6	287.9	235.5	177.2	-38.5
Чехія	92.5	131.1	41.7	159.0	21.3
Індія	186.1	150.8	-19.0	114.7	-23.9
Іран	252.3	170.8	-32.3	106.4	-37.7
Словаччина	79.4	90.9	14.5	100.4	10.5
Узбекистан	187.3	92.9	-50.4	95.2	2.5
Єгипет	60.2	44.7	-25.8	83.4	86.6
Туркменістан	132.7	134.9	1.7	80.2	-40.6

Одночасно спостерігається скорочення внутрішнього споживання продукції підприємств машинобудівної галузі через неподолані наслідки світової фінансово-економічної кризи 2012 р. та інші причини.

Отже, основними напрямками подальшого розвитку підприємств машинобудування України в умовах зміни векторів розвитку вітчизняної економіки є диверсифікація експорту, спрямована на переорієнтацію зовнішньої торгівельної діяльності з ринку країн ЄврАзЕС на інші ринки, переважне місце серед яких належить країнам ЄС. Зазначене потребує впровадження на більшості вітчизняних підприємств сучасних систем управління, їх оптимізації відповідно до вимог майбутніх партнерів. Метою цього процесу є підвищення продуктивності праці в машинобудуванні, яка наразі складає лише дві третини від рівня відповідного показника в інших галузях економіки України, через усунення наявного дефіциту капіталу та впровадження сучасних технологій автоматизації виробничого та управлінського процесів.

Досягнення зазначеної мети є можливою за умовою розробки та реалізації комплексу заходів та підходів до оптимізації систем управління підприємствами машинобудування в розрізі наступних векторів (рис. 1).

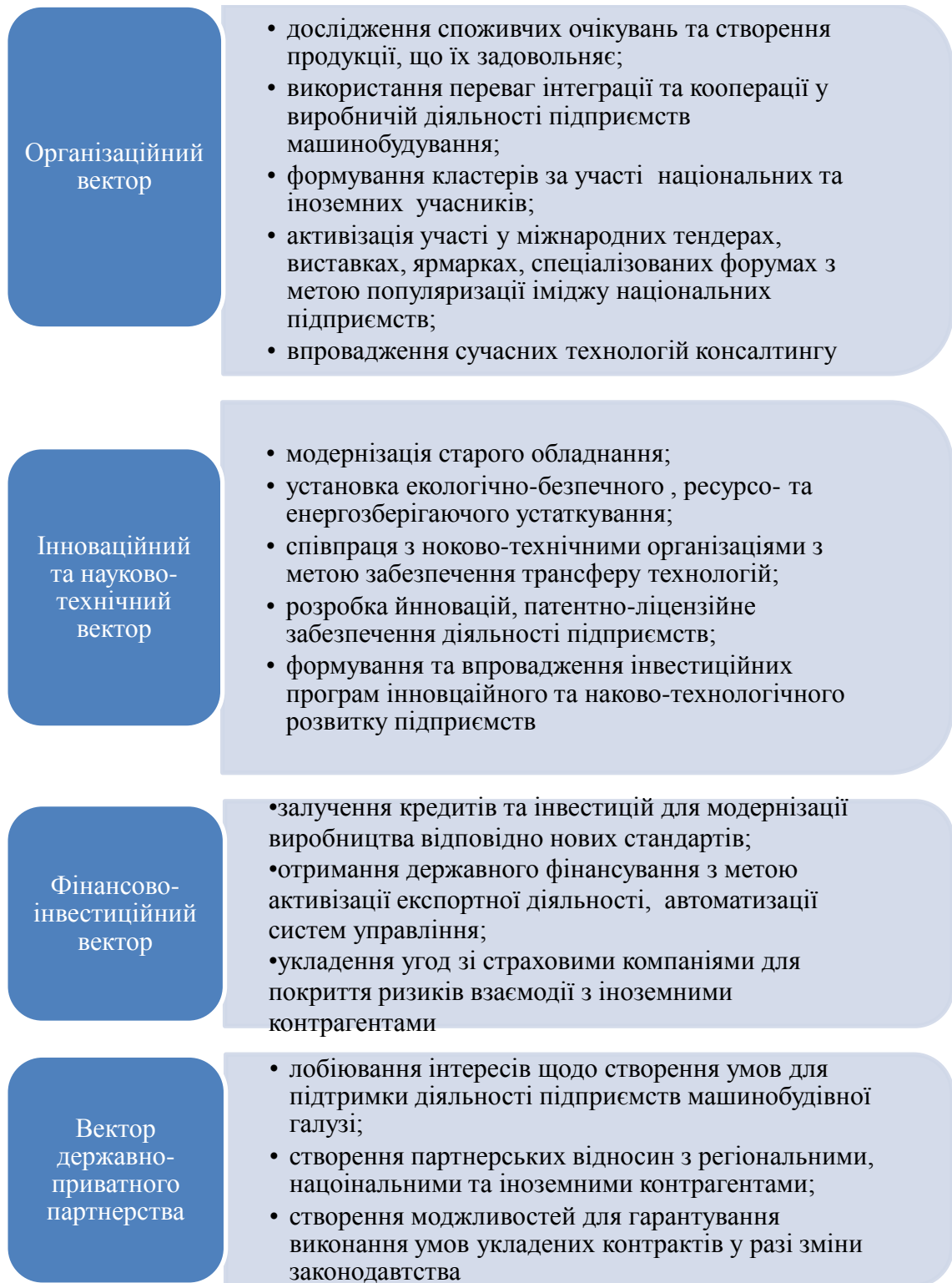

Рис. 1. Концептуальні підходи до оптимізації систем управління підприємствами машинобудування

Розвиток підприємств машинобудівної галузі стримується через відсутність чіткої концепції стабілізації та подальшого розвитку підприємств галузі на фоні наявних неефективних систем управління. Саме тому реалізація запропонованих концептуальних підходів до оптимізації систем управління підприємствами машинобудування буде ефективною за умов дотримання принципів комплексності та

системності. Важливу роль в даному процесі, перш за все, повинен відігравати менеджмент вітчизняних підприємств, які повинні усвідомити необхідність та доцільність розриву усталених зв'язків з наявними партнерами, налагодження вигідних відносин з новими європейськими партнерами, виявити готовність до реінжинірингу бізнес-процесів.

Висновки. Узагальнюючи викладений матеріал, стає зрозумілим, що оптимізація систем управління підприємствами машинобудування в умовах зміни векторів розвитку економіки України, її переорієнтації на європейський ринок, є можливою за умов ефективної співпраці учасників галузі машинобудування, а також створення сприятливих умов ведення бізнесу. Це забезпечує реалізація запропонованих концептуальних підходів, які передбачають зміну системи управління підприємствами в розрізі наступних векторів: організаційний, інноваційний та науково-технічний, фінансово-інвестиційний, державно-приватного партнерства.

Втілення розроблених концептуальних підходів створить умови для залучення іноземних інвестицій для оптимізації систем управління діяльністю підприємств машинобудування, модернізації технологічних процесів, підвищення рівня якості вироблюваної продукції, забезпечення її відповідності міжнародним стандартам в цілому та стандартам ЄС зокрема. Крім того, створить умови для подолання машинобудівними підприємствами бар'єрів при виході на європейський ринок, зміцнить їх позиції на ньому за рахунок підвищення конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Череп А. В. Методи оцінки ефективності управління інноваційною діяльністю підприємств машинобудування / А.В. Череп, М.М. Лизуненко // 36. наук. праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). - 2014. - № 3. - С. 113-119. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2014_3_25.pdf.
2. Єфремова Н. Джерела формування фінансових ресурсів машинобудівного підприємства: їх склад та оптимізація структури [Електронний ресурс] / Ніна Єфремова, Ольга Золотарьова, Ірина Дердуга // Ефективна економіка. – 2012. – № 3. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=993>
3. Моделі та методи управління розвитком машинобудівних підприємств [Електронний ресурс] / М. Б. Швецова, О. І. Тревого // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – № 3 (19). – С. 91-98. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n3.html>
4. Шульгіна Л.М. Інноваційний розвиток підприємств: формування стратегій : монографія / Л.М. Шульгіна, В.В. Юхименко; Нац. техн. ун - т України «КПІ» . – К. : Univest PrePress, 2015. – 212 с.
5. Чанкіна І.В. Формування концептуальної моделі управління розвитком промислового підприємства / І.В. Чанкіна // Бізнесінформ. – 2012. – №6. – С. 222–226.
6. Домарадзька Г. С. Проблеми розвитку машинобудування в Україні за умови реалізації «концепції сталого розвитку» / Г. С. Домарадзька, Н. С. Русина // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2010. – № 691 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 155–161. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/10055/1/25.pdf>
7. Итоги года для украинского машиностроения [Електронний ресурс] // FORBES: Україна : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/opinions/1385902-itogi-goda-dlya-ukrainskogo-mashinostroeniya>
8. В экспорте продукции машиностроения Украины 2014г. продолжились тенденции предыдущего года [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://liberal.in.ua/statistika/eksport-produktsii-mashinostroeniya-ukraini-v-2014godu.html>

Рецензент д.е.н., професор Бабич В.П.